

GRZEGORZ ADAMCZYK

STYLE ŻYCIA POLAKÓW PRÓBA SOCJOLOGICZNEJ TYPOLOGII

Problematyka stylów życia w naukach społecznych ma niewątpliwie bogatą historię. Znalazła ona również szerokie praktyczne zastosowanie przy okazji badań zachowań i postaw konsumenckich. Instytuty badań rynkowych wprost prześcigają się w tworzeniu typologii stylów życia, za pomocą których próbuje się określić najbardziej atrakcyjne dla producentów i usługodawców segmenty rynku. Przykładem może być typologia stworzona dla rynku niemieckiego w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych na podstawie badań zleconych przez agencję reklamową Michael Conrad & Leo Burnett. Wyróżniono wówczas łącznie 11 typów stylów życia charakterystycznych dla społeczeństwa niemieckiego: „Gerd & Gerda: zrezygnowani – niezadowoleni, Adreas & Andrea: alternatywnie zorientowani intelektualiści, Erwin: autorytatywny robotnik, Alexandra: świadoma swojej osoby z wielostronnymi zainteresowaniami, Wilhelm i Wilhelmina: świadomi obowiązku renciści, Tom: spontaniczna, grupowo zorientowana młodzież, Monika: nowocześnie dopasowana, Erika: konwencjonalna gospodyni domowa, Jochen: wysportowany, otwarty robotnik wykwalifikowany, Eberhard: samoświadomy, zamożny konserwatywny¹.

W innej formie swoją typologię przedstawia SINUS – Institut. Posługuje się on pojęciem *środowisko* i wyróżnia jego 9 typów: „konserwatywne, wyż-

---

Dr GRZEGORZ ADAMCZYK – Katedra Socjologii Moralności – Instytut Socjologii KUL, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; adres do korespondencji: e-mail: monika.adamczyk@neostrada.pl, tel.: 0502 196 075

¹ T. J. D r i e s e b e r g, *Lebensstil – Forschung. Theoretische Grundlagen und praktische Anwendungen*, Heidelberg 1995, s. 150-157.

sze”, „drobnomieszczańskie”, „tradycjonalistyczne, robotnicze”, „nietradycjonalistyczne, robotnicze”, „środowisko zorientowane na karierę”, „technokratyczno-liberalne”, „hedonistyczne”, „alternatywno-lewicowe” oraz „środowisko nowych pracobiorców”².

Również polskie instytuty badań rynkowych tworzą własne typologie stylów życia. Jedna z nich zostanie zaprezentowana w niniejszym artykule. Za udostępnienie danych składam serdeczne podziękowania Instytutowi Badania Opinii GfK Polonia Sp. z o.o.

PROBLEMATYKA STYLÓW ŻYCIA W SOCJOLOGII

Wśród historyków socjologii nie ma pełnego porozumienia co do tego, komu przypisać autorstwo pojęcia *styl życia*. Niewątpliwie przede wszystkim należy wskazać na Maxa Webera, Thersteina Veblena i Georga Simmla. Ten ostatni w swoim dziele *Philosophie des Geldes* faktycznie odnosi się do takich pojęć, jak *styl* i *styl życia*, używając ich do wyjaśniania procesów dyferencjacji i indywidualizacji. Dla badań empirycznych większe znaczenie ma, jak się wydaje, koncepcja Webera. Stosując pojęcie *styl życia*, Weber starał się badać skutki racjonalizacji współczesnego jemu życia społecznego, ująć podstawowe czynniki wpływające na takie, a nie inne kształtowanie sposobu prowadzenia życia. Badał również znaczenie stylów życia dla procesu powstawania grup społecznych. Według niego styl życia symbolizuje tożsamość i komunikuje przynależność do grupy, wyznacza granice wobec innych grup i służy jako środek realizacji własnego planu biograficznego³.

Z kolei Veblen styl życia określał jako postawę duchową lub dominującą koncepcję życia. Przy czym pojęcie to odnosił do możliwości ekonomicznych zaspokajania potrzeb. Zgodnie z tym ujęciem podstawowymi kryteriami „przyporządkowania” jednostek do poszczególnych stylów życia są ich możliwości konsumpcyjne⁴. W nowszej literaturze socjologicznej do pojęcia *styl życia* nawiązał Pierre Bourdieu. Według niego dyferencjacja stylów życia służy określeniu przynależności klasowej członków społeczeństwa⁵.

---

² Tamże, s. 196-199.

³ Tamże, s. 7-8.

⁴ L. D y c z e w s k i, *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin 1995, s. 149.

⁵ T. J. D r i e s e b e r g, *Lebensstil – Forschung. Theoretische Grundlagen und praktische Anwendungen*, Heidelberg 1995, s. 8.

Współcześnie pojęciu *styl życia* przypisuje się trzy podstawowe zadania:

- a) opis grup, środowisk i konsumentów,
- b) ujęcie nowych społecznych trendów, form i stylów,
- c) określenie nowych konceptów wyjaśniających społeczną dyferencjację i powstawanie społecznych nierówności.

Zgodnie z powyższym rozróżnieniem „style życia można ująć jako przestrzenno-czasowe strukturyzujące wzory prowadzenia życia, które zależą od materialnych i kulturowych zasobów oraz postaw wobec wartości. Zasoby opisują szanse życiowe, poszczególne możliwości opcji i wyborów, postawy wobec wartości definiują panujące cele życiowe, naznaczają mentalności i wyrażają się w specyficznym *habitus*”⁶. Podsumowując powyższy wybór definicji, należy stwierdzić, że pod pojęciem *styl życia* mieszczą się złożone, bardziej lub mniej spójne wzory zachowań i wartości indywidualne. Przyjmuje się przy tym, że wartości indywidualne jednostki znajdują swoje odzwierciedlenie w określonych sposobach zachowań. Poprzez to odzwierciedlenie jednostka praktykuje określony styl życia⁷. Należy podkreślić, że badanie uznawania wartości indywidualnych nie jest wystarczające do określenia praktykowanego stylu życia. Konieczne jest ujęcie sposobów zachowania, nawet jeśli w praktyce badawczej ogranicza się to do sfery deklaratywnej respondentów.

Należy podkreślić, że pojęcie *styl życia* wiąże się z pojęciem *warstwa społeczna*. Na warstwę społeczną składają się jednostki, które zajmują podobne pozycje w hierarchii stratyfikacji społecznej. Warstwy społeczne funkcjonują niezależnie od innych przynależności grupowych czy zajmowanych pozycji przez jednostki. Charakteryzują się one własnymi stylami życia, które przyczyniają się do tego, że jednostki je reprezentujące charakteryzuje więź społeczna⁸.

---

⁶ H. P. Müller, *Lebensstile. Ein neues Paradigma der Differenzierungs- und Ungleichheitsforschung*, „Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie” 41(1989), s. 122.

⁷ E. Lange, *Jugendkonsum im Wandel. Konsummuster, Freizeitverhalten, soziale Milieus und Kaufsucht 1990 und 1996*, Opladen 1997, s. 118.

⁸ P. Sztompa, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 339.

TYPOLOGIA STYLÓW ŻYCIA WSPÓŁCZESNEGO SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

W lipcu 2002 r. Instytut Badania Opinii GfK Polonia przeprowadził badanie dotyczące stylów życia na ogólnopolskiej próbie 1000 osób w wieku 15 lat i więcej. Do wyróżnienia poszczególnych typów stylów życia posłużyły odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące ich wartości indywidualnych i wzorów zachowań. Respondentom została przedstawiona lista 33 par stwierdzeń. Respondent miał za zadanie wskazanie jednego stwierdzenia z każdej pary, z którym zgadzał się najbardziej. Wyniki wskazują, że Polacy w 2002 r. kierowali się następującymi zasadami życiowymi:

- „współpracuj, dogaduj się z innymi” (89%) vs. „wydawaj i przyjmuj polecenia” (11%),
- „zachęcaj do dialogu i porozumienia” (89%) vs. „najsilniejszy musi narzucać swój punkt widzenia” (11%),
- „bądź sobą” (86%) vs. „żyj tak jak inni” (13%),
- „troszcz się o swoje zdrowie” (85%) vs. „nie martw się, co będzie jutro” (14%),
- „powinniśmy kontrolować pokazywanie przemocy w mediach” (83%) vs. „media mogą pokazywać wszystko, cenzura jest niepotrzebna” (16%),
- „każdy powinien wyrażać swoje opinie” (80%) vs. „trzeba zaufać tym, którzy nas reprezentują” (20%),
- „szukaj porozumienia i zgody, unikaj problemów” (77%) vs. „różnice i sprzeczności przyśpieszają zmiany” (22%),
- „ufaj Bogu” (75%) vs. „ufaj człowiekowi” (24%),
- „państwo powinno szukać rozwiązań w sytuacjach kryzysu” (74%) vs. „powinno się popierać prywatyzację i konkurencję w gospodarce” (26%),
- „kobiety powinny pracować zawodowo” (72%) vs. „kobiety powinny zostać w domu” (28%),
- „coraz bardziej będzie nam potrzebny rozsądek i zasady moralne” (72%) vs. „aby życie było łatwiejsze trzeba więcej komfortu i dóbr materialnych” (27%),
- „ideały zawsze będą potrzebne, bez względu na to, jakie są” (72%) vs. „w nic już nie można wierzyć: ideologie polityczne i religie okazały się nieskuteczne” (27%),
- „przestrzegaj reguł” (70%) vs. „chodź swoimi drogami” (29%),

- „zachowaj umiar” (69%) vs. „wzbogacaj swoje doświadczenie seksualne” (30%),
- „żyj spokojnie” (67%) vs. „idź przez życie walcząc” (33%),
- „myśl najpierw o obowiązkach, a potem o przyjemnościach” (66%) vs. „korzystaj z życia” (33%),
- „nie da się żyć bez wielkiego ogólnospołecznego celu” (66%) vs. „żyj poza społeczeństwem, z ludźmi takimi jak Ty” (33%),
- „rozwijaj swoją osobowość” (64%) vs. „zarabiaj jak najwięcej pieniędzy” (35%),
- „aby coś osiągnąć, polegaj na ludziach takich jak Ty” (64%) vs. „samodzielnie osiągnij swoje cele, nie myśląc o innych” (34%),
- „bądź wierny swoim przekonaniom” (63%) vs. „dostosowuj się do zmieniającego się świata” (38%),
- „w przyszłości technologia uczyni życie łatwiejszym” (62%) vs. „technologia może łatwo ograniczyć wolność jednostki” (36%),
- „w przyszłości ochrona środowiska powinna zyskać w Polsce pierwszeństwo” (60%) vs. „w tej chwili są rzeczy ważniejsze niż ochrona środowiska naturalnego” (40%),
- „potrzeba nam więcej reguł dotyczących dobrego prowadzenia się” (59%) vs. „w przyszłości powinno być mniej reguł i ograniczeń” (40%),
- „nie szokuj, bądź dyskretny” (57%) vs. „bądź oryginalny, podkreślaj swoją osobowość” (43%),
- „znajdź spokojną pracę” (56%) vs. „walcz o sukces zawodowy” (43%),
- „odkrywaj świat” (55%) vs. „pozostań w domu” (44%),
- „szukaj zmiany” (54%) vs. „nie odstępuj od swoich przyzwyczajzeń” (46%),
- „pozostań skromny” (54%) vs. „bądź dumny z sukcesów” (45%),
- „powróćmy do odwiecznych i powszechnych reguł moralnych” (54%) vs. „stwórzmy nowe zasady moralne na miarę XXI wieku” (45%),
- „najważniejszy jest postęp nauki” (53%) vs. „najważniejszy jest powrót do natury” (45%),
- „musimy akceptować nasz wygląd fizyczny” (53%) vs. „powinniśmy robić, co w naszej mocy, aby poprawić nasz wygląd fizyczny” (46%),
- „ludzie i idee powinni mieć możliwość swobodnego przemieszczania się” (53%) vs. „tożsamość narodowa musi być chroniona nade wszystko” (47%),

- „podejmowanie ryzyka czyni życie znacznie ciekawszym” (51%) vs. „nie podejmuj ryzyka – unikniesz problemów” (49%).

Analiza klusterowa, uwzględniająca odpowiedzi respondentów na powyższe pytanie, wyodrębniła 5 podstawowych typów stylów życia: „zdobywcy” (11% Polaków w wieku 15 lat i więcej), „pionierzy” (35%), „elita” (7%), „tradycjoniści” (27%) oraz „nieprzystosowani” (20%).

Styl życia „zdobywców” naznaczony jest wyraźnie daleko idącym indywidualizmem. Około 1/10 Polaków charakteryzująca się tego typu stylem życia w swojej hierarchii zasad życiowych podkreśla przede wszystkim aspekty indywidualistyczno-samorealizacyjne. Przede wszystkim opowiadają się za wolnością wyrażania swoich opinii (86%), równouprawnieniem kobiet (75%), otwartością wobec otoczenia (81%) oraz samorealizacją w życiu zawodowym (73%). Otwartość „zdobywców” wobec otaczającej ich rzeczywistości łączy się również z ich deklaracją o nieunikaniu w życiu ryzyka. Przy czym należy podkreślić fakt, że „zdobywcy” deklarują otwartość wobec świata, gotowość podejmowania ryzyka oraz dbałość o karierę zawodową statystycznie istotnie częściej niż cała populacja Polaków w wieku 15 lat i więcej.

„Zdobywcy” różnią się od całej populacji Polaków również podwyższonym poparciem dla innych zasad życiowych. „Zdobywca” statystycznie istotnie częściej niż „przeciętny Polak” wierzy w postęp nauki (71%), ceni zmiany w życiu (70%), samodzielne osiąganie celów bez zważania na innych (67%), oryginalność i podkreślanie swojej osobowości (67%) oraz wolność przemieszczania się ludzi i idei (67%). Należy podkreślić, że „zdobywców” częściej niż wszystkich Polaków charakteryzuje pewnego rodzaju permissywizm moralny. Wyrażają to w głoszonych przez siebie postulatach, by „stworzyć nowe zasady moralne na miarę XXI wieku” (67%) oraz by „w przyszłości obowiązywało mniej reguł i ograniczeń” (64%). Jednocześnie ta grupa Polaków częściej podkreśla swoje pozytywne nastawienie do wartości materialnych. Prawie 2/3 z nich zgadza się z zasadami życiowymi, by starać się zarabiać jak najwięcej pieniędzy (60%), by gromadzić dobra materialne i zapewniać sobie więcej komfortu, aby życie było łatwiejsze (60%) oraz by „korzystać z życia” (59%).

Analizując zasady życiowe najczęściej odrzucane przez „zdobywców”, zauważa się daleko idącą ostrożność tej grupy Polaków wobec wszelkich autoritetów. Zaledwie nieco ponad 1/10 z nich (14%) uważa, że „trzeba zaufać tym, którzy nas reprezentują”. Jednocześnie część „zdobywców” popiera te zasady życiowe, które łączą się z pewnego rodzaju „ucieczką od rzeczywistości”. Ok. 20-25% z nich popiera takie zasady życiowe, jak: „pozostań

w domu” (18%), „nie podejmuj ryzyka – unikniesz problemów” (23%), „kobiety powinny zostać w domu” (25%), „znajdź spokojną pracę” (26%) oraz „żyj tak jak inni” (27%). Reasumując powyższe rozważania, należy podkreślić, że około 1/10 Polaków w wieku 15 lat i więcej charakteryzuje niezwykle otwarty, aktywny, ale w bardzo istotnym stopniu naznaczony indywidualizmem styl życia. Charakteryzują się przy tym znacznym nastawieniem na konsumpcjonizm.

Wśród „zdobywców” znajdują się statystycznie istotnie częściej mężczyźni niż kobiety (57% vs. 43%). Przeciętny „zdobywca” to osoba młoda w wieku 15-29 lat (55%)⁹. Dla porównania wśród osób w wieku 50 lat i więcej „zdobywców” znajduje się zaledwie 17%. Statystycznie istotnie częściej niż w całej populacji wśród tej grupy Polaków znajdują się osoby stanu wolnego – 45% (podczas gdy w całej populacji takich osób jest 28%). Rzadziej natomiast reprezentują ten styl życia osoby żonate/zamężne – 49%¹⁰ oraz rozwiedzione/owdowiałe – 6%¹¹. Kolejną cechą charakterystyczną dla tego typu stylu życia jest „nadreprezentatywność” uczniów i studentów, którzy w sumie stanowią ¼ „zdobywców”. Jednocześnie statystycznie rzadziej niż wśród całej populacji Polaków ten typ stylu życia reprezentują rolnicy – 3% (w całej próbie takich osób znalazło się 10%) oraz emeryci i renciści – 14%¹². Biorąc pod uwagę, że znaczna część „zdobywców” to ludzie młodzi, uczniowie i studenci, nie dziwi fakt, że wśród nich statystycznie istotnie częściej niż w całej populacji znajdują się osoby z dużych gospodarstw domowych – 5-osobowych i większych (37%)¹³. Charakterystyczne jest również to, że znaczna część „zdobywców” pochodzi z północnego regionu Polski – 22%¹⁴, obejmującego województwa pomorskie i zachodnio-pomorskie.

Z kolei „tradycjoniści”, do których zalicza się nieco ponad ¼ społeczeństwa polskiego, wyraźnie pielęgnują styl życia oparty na częściowym dopasowaniu się do innych oraz pewnego rodzaju „zamknięciem” przed rzeczywistością społeczną. Nastawienie konformistyczne „tradycjonalistów”

---

⁹ Osoby w wieku 15-29 lat stanowią 30% całej populacji i jest to odsetek statystycznie istotnie mniejszy od odsetka osób w wieku 15-29 lat wśród „zdobywców”. Powyższa różnica, jak również wszystkie omawiane w dalszej części artykułu są statystycznie istotne na poziomie ufności 95% lub 99%.

¹⁰ W całej populacji takich osób jest 59%.

¹¹ W całej populacji takich osób jest 13%.

¹² W całej populacji takich osób jest 24%.

¹³ W całej populacji takich gospodarstw domowych jest 28%.

¹⁴ W regionie północnym mieszka 10% populacji.

ujawnia się w ich szerokim poparciu dla takich zasad życiowych, jak: „współpracuj, dogaduj się z innymi” (96%), „szukaj porozumienia i zgody, unikaj problemów” (96%), „zachęcaj do dialogu i porozumienia” (92%). Przy czym poparcie „tradycjonalistów” dla powyższych zasad jest statystycznie istotnie częstsze, niż ma to miejsce w całej populacji. Pewnego rodzaju „ucieczka” przed rzeczywistością społeczno-ekonomiczną kraju wyraża się w popieraniu przez „tradycjonalistów” gospodarczego interwencjonizmu państwa. Prawie wszyscy „tradycjoniści” zgadzają się z tezą, że „państwo powinno szukać rozwiązań w sytuacjach kryzysu” (92%).

Analizując hierarchię najważniejszych zasad życiowych „tradycjonalistów”, zauważa się wyraźną orientację tej części społeczeństwa polskiego na wartości akceptacji i obowiązku¹⁵. Większość „tradycjonalistów” deklaruje wierność zasadom życiowym, opierającym się na takich wartościach, jak: wstrzeźliwość (i odpowiadająca tej wartości zasada: „zachowaj umiar” – 92%), obowiązkowość („myśl najpierw o obowiązkach, a potem o przyjemnościach” – 87%), skromność („nie szokuj, bądź dyskretny” – 83%, „pozostań skromny” – 80%), porządek („przestrzegaj reguł” – 81%), wierność („bądź wierny swoim przekonaniom” – 77%). Poparcie dla powyższych zasad życiowych „tradycjoniści” wyrażają statystycznie istotnie częściej niż cała populacja Polaków.

„Tradycjoniści” cenią sobie przede wszystkim „spokój”. Większość z nich deklaruje, że kieruje się w życiu takimi zasadami, jak: „żyj spokojnie” (91%) oraz „znajdź spokojną pracę” (90%). W przypadku „tradycjonalistów” należy również podkreślić ich potrzebę prowadzenia uporządkowanego życia społeczno-moralnego. Do takiego wniosku prowadzi jednoznacznie zakres poparcia dla następujących zasad życiowych: „potrzeba nam więcej reguł dotyczących dobrego prowadzenia się” (83%), „coraz bardziej będzie nam potrzebny rozsądek i zasady moralne” (81%) oraz „powróćmy do wiecznych i powszechnych reguł moralnych” (75%). Powyższe odsetki są również statystycznie istotnie wyższe, niż ma to miejsce dla całej populacji Polaków. Warto podkreślić również, że dla „tradycjonalistów”, jak się wydaje, są ważne wartości religijno-narodowe. Częściej niż ogół Polaków zgadzają się z takimi zasadami życiowymi, jak: „ufaj Bogu” (87%) oraz „tożsamość narodowa musi być chroniona nade wszystko” (65%).

---

¹⁵ Autorem nazw dla grup wartości akceptacji i obowiązku oraz wartości samorozwojowych jest Helmut Klages (*Wertorientierungen im Wandel. Rückblick, Gegenwartsanalyse, Prognosen*, 2. Aufl., Frankfurt am Main–New York 1985).

Gdy analizujemy dolną część hierarchii zasad „tradycjonalistów”, uderza nas fakt odrzucania zasad życiowych ujmujących aktywną czy nawet „walczącą” postawę wobec otaczającej rzeczywistości. Zaledwie ok. 1/10 „tradycjonalistów” zgadza się z takimi zasadami życiowymi, jak: „idź przez życie walcząc” (9%), „walcz o sukces zawodowy” (9%) czy „powinno się popierać prywatyzację i konkurencję w gospodarce” (8%). Dla powyższych zasad „tradycjoniści” wyrażają poparcie statystycznie istotnie rzadziej niż cała populacja Polaków w wieku 15 lat i więcej.

Wśród „tradycjonalistów” wyraźnie przeważają kobiety (60%)¹⁶ oraz osoby w wieku od 50 roku życia (62%)¹⁷. Można mówić również o „nadreprezentatywności” wśród nich osób rozwiedzonych i owdowiałych – 24%¹⁸. „Tradycjoniści” statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków dysponują wykształceniem podstawowym. Tylko nieco ponad połowa z nich ma wykształcenie co najmniej zawodowe (57%). Wśród wszystkich Polaków takich osób jest 70%. Zgodnie z powyższym „tradycjoniści” statystycznie rzadziej niż ogół Polaków legitymują się wykształceniem średnim – 24% (cała populacja – 33%) i wyższym – 5% (ogół Polaków – 8%). Zgodnie ze strukturą wiekowo-wykształceniową „tradycjonalistów” nie zaskakuje fakt, że wśród nich statystycznie istotnie częściej niż w zbiorowości wszystkich Polaków można napotkać emerytów/rencistów (42%, cała populacja – 24%) oraz rolników – 18% (cała populacja – 10%). Natomiast statystycznie istotnie rzadziej „tradycjonalistów” reprezentują osoby z wyższym statusem zawodowym, jak: przedstawiciele wolnych zawodów, właściciele/dyrektorzy, tzw. specjaliści, pracownicy umysłowi – 12% (cała populacja – 21%) oraz uczniowie/studenci – 3% (cała populacja – 13%).

Polacy reprezentujący „tradycjonalistyczny” styl życia statystycznie istotnie częściej pochodzą z najmniejszych liczebnie gospodarstw domowych – 1-, 2-osobowych – 41% (ogół populacji – 27%) oraz statystycznie istotnie częściej w ich gospodarstwie domowym nie ma dzieci – 70% (ogół populacji – 60%). Znaczna część „tradycjonalistów” zamieszkuje na stałe na wsi (43%)¹⁹. Zgodnie z tym osoby praktykujące taki styl życia statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków mieszkają w dużych miastach o liczbie

¹⁶ W całej populacji jest ich 52%.

¹⁷ W całej populacji takich osób jest 34%.

¹⁸ Wśród całej populacji takich osób znajduje się 13%.

¹⁹ Jest to odsetek statystycznie istotnie wyższy od odsetka ogółu Polaków zamieszkałych na wsi – 37%.

mieszkańców powyżej 200 000 – 16% (ogół populacji – 23%). „Tradycjonaliści” statystycznie istotnie częściej dysponują również najniższym przedziałem dochodowym: 28% z nich deklaruje dochód netto gospodarstwa domowego w wysokości do 1000 PLN (ogół populacji – 21%). Tradycjonalistyczny styl życia szczególnie charakterystyczny jest dla mieszkańców regionu południowo-wschodniego – 24%²⁰, obejmującego województwa świętokrzyskie, małopolskie i podkarpackie.

Nieco mniej niż 10% Polaków reprezentuje styl życia nazwany „elitarnym” (7%). Charakteryzuje się on wysokim poparciem dla zasad życiowych, które są właściwe częściowo dla „tradycjonalistów”, a częściowo dla „zdobywców”. Zakładając, że tradycjonalistyczny styl życia zorientowany jest na wartości akceptacji i obowiązku, zaś „zdobywcy” na wartości samorozwojowe, to można przyjąć, że „elita” reprezentuje pewnego rodzaju syntezę wartości. Z jednej strony większość Polaków należących do „elity” deklaruje poparcie dla życiowej zasady szukania porozumienia i współpracy z innymi jednostkami („współpracuj, dogaduj się z innymi” – 91%, „zachęcaj do dialogu i porozumienia” – 90%, „szukaj porozumienia i zgody, unikaj problemów” – 81%), zaś z drugiej strony zalecają pewien indywidualizm, co się wyraża w powszechnym uznaniu takich zasad, jak: „każdy powinien wyrażać swoje opinie” (86%), „bądź sobą” (85%) oraz „ludzie i idee powinni mieć możliwość swobodnego przemieszczania się” (73%).

Należy zauważyć, że Polacy charakteryzujący się elitarnym stylem życia uznają konieczność zachowania moralno-społecznego porządku. Większość z nich deklaruje poparcie dla takich zasad życiowych, jak: „ideały zawsze będą potrzebne, bez względu na to, jakie są” (83%), „coraz bardziej będzie nam potrzebny rozsądek i zasady moralne” (77%), „nie da się żyć bez wielkiego ogólnospołecznego celu” (76%) oraz „przestrzegaj reguł” (67%). Deklaracje takie wyraźnie wiążą się z grupą wartości akceptacji i obowiązku, gdzie „porządek” i „dyscyplina” zajmują istotną pozycję. Znaczne uznanie znajdują również inne zasady o orientacji na wartości akceptacji i obowiązku. „Elita” wydaje się uznawać zasady oparte na takich wartościach, jak: „obowiązkowość” – 71% („Myśl najpierw o obowiązkach, a potem o przyjemnościach”), „skromność” – 64% („Bądź skromny”) czy „dopasowywanie się” – 58% („dostosowuj się do zmieniającego się świata”). Z drugiej strony również szerokie poparcie „elity” zauważa się w stosunku do zasad życiowych, które

---

²⁰ Jest to wartość statystycznie istotnie wyższa od odsetka Polaków zamieszkałych w tym regionie – 17%.

wyraźnie opierają się na wartościach samorozwojowych. Prawie $\frac{3}{4}$ Polaków reprezentujących taki styl życia deklaruje „otwartość” wobec świata – 74% („odkrywaj świat”) oraz zaleca „rozwijanie swojej osobowości” – 73%.

Należy również podkreślić pozytywny stosunek „elity” do postępu nauki, technologii, ale jednocześnie ochrony środowiska. Większość Polaków reprezentujących ten styl życia uważa, że „w przyszłości technologia uczyni życie łatwiejszym” – 81%, „najważniejszy jest postęp nauki” – 62% oraz „w przyszłości ochrona środowiska powinna zyskać w Polsce pierwszeństwo” – 62%. Zauważa się również stosunkowo silne poparcie „elity” dla gospodarki wolnorynkowej. Połowa Polaków reprezentujących ten styl życia popiera „prywatyzację i konkurencję w gospodarce” (48%). Odsetek ten jest statystycznie istotnie wyższy, niż ma to miejsce w całej populacji Polaków. Nie do przecenienia jest również fakt, że „elitę” charakteryzuje dość ambiwalentny stosunek do religii. Tylko nieco więcej niż $\frac{1}{3}$ z nich deklaruje kierowanie się w życiu taką zasadą, jak „ufaj Bogu” – 39%.

Jakie zasady życiowe znajdują się na końcu hierarchii charakterystycznej dla „elity”? Najmniejsze poparcie w przypadku tej grupy Polaków wyraźnie uzyskują te zasady życiowe, które „nawołują” do skrajnego indywidualizmu i wolności bez ograniczeń. Odzwierciedla się to w niskich odsetkach osób reprezentujących „elitarny” styl życia, które zgadzają się z następującymi zasadami życiowymi: „samodzielnie osiągnij swoje cele, nie myśląc o innych” (11%), „najsilniejszy musi narzucać swój punkt widzenia” (10%), „media mogą pokazywać wszystko, cenzura jest niepotrzebna” (10%) oraz „w nic już nie można wierzyć: ideologie polityczne i religie okazały się nieskuteczne” (17%). Jednocześnie „elita” odrzuca wszelkie zasady życiowe, które oznaczają znaczne podporządkowanie otoczeniu. Niewielki odsetek „elity” popiera takie zasady życiowe, jak: „żyj tak jak inni” (14%) oraz „trzeba zaufać tym, którzy nas reprezentują” (14%).

Wśród osób praktykujących „elitarny” styl życia znajdują się statystycznie istotnie częściej mężczyźni niż kobiety (65% vs. 35%) oraz osoby w wieku 30-49 lat – 53% (w całej populacji osób w takim przedziale wiekowym jest 36%). „Elitarny” styl życia charakteryzuje się poziomem wykształcenia wyższym od przeciętnego. 69% „elity” dysponuje wykształceniem co najmniej średnim, podczas gdy wśród ogółu Polaków takich osób jest 41%. Większość osób reprezentujących „elitarny” styl życia mieszka w miastach o liczbie mieszkańców powyżej 50 000 – 51% (w całej populacji takich osób jest 39%). „Elita” charakteryzuje się również podwyższonym dochodem netto gospodarstwa domowego. W perspektywie regionalnej osoby reprezentujące

„elitarny” styl życia statystycznie istotnie częściej można napotkać w południowym regionie Polski – 25%²¹, obejmującym województwa opolskie i śląskie.

Ponad 1/3 Polaków (35%) reprezentuje styl życia charakteryzujący tzw. pionierów. Podobnie jak „elita” „pionierzy” wydają się opierać swoje zasady życiowe w równym stopniu na wartościach akceptacji i obowiązku oraz samo-realizacyjnych. Z jednej strony „pionierzy” kładą nacisk na zasady życiowe podkreślające „indywidualistyczne swobody” jednostki typu: „bądź sobą” – 93%, „podejmowanie ryzyka czyni życie znacznie ciekawszym” – 82%, „kobiety powinny pracować zawodowo” – 82%, „każdy powinien wyrażać swoje opinie” (81%), „szukaj zmiany” – 71%, „rozwijaj swoją osobowość” – 71% oraz „bądź oryginalny, podkreślaj swoją osobowość” – 64%. Z drugiej strony nie „zamykają się” w swoim zindywidualizowanym świecie i deklarują otwartość wobec otoczenia, wyrażającą się w powszechnym poparciu zasady życiowej – „odkrywaj świat” – 80%. Należy również podkreślić, że „pionierzy” duży nacisk kładą na sukces zawodowy. Z zasadą życiową – „walcz o sukces zawodowy” zgadza się ok. 2/3 „pionierów” (64%). Z nią też wiąże się jeszcze inna, bardziej ogólnozyciowa postawa. Nieco ponad połowa z Polaków reprezentujących „pionierski” styl życia zgadza się z zasadą życiową – „idź przez życie walcząc” (53%). Powyższe zasady „pionierzy” popierają statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków.

Otwartość i indywidualizm „pionierów” potwierdza się również w ich postulatcie nowego porządku moralnego. Ponad 2/3 z nich (65%) zgadza się ze stwierdzeniem – „stworzymy nowe zasady moralne na miarę XXI wieku”. Należy podkreślić, że „pionierzy”, jakkolwiek otwarci na modyfikację norm moralnych, nie opowiadają się za całkowitym relatywizmem moralnym. Wyraża się to w wysokim poparciu tej grupy Polaków dla takich opinii, jak: „ideały zawsze będą potrzebne, bez względu na to, jakie są” – 82% oraz „nie da się żyć bez wielkiego ogólnospołecznego celu” – 71%. Warto podkreślić, że „pionierzy” często akcentują konieczność rozwoju nauki i ochrony środowiska w Polsce. Ok. 2/3 „pionierów” zgadza się z takimi stwierdzeniami, jak: „najważniejszy jest postęp nauki” – 67% oraz „w przyszłości ochrona środowiska powinna zyskać w Polsce pierwszeństwo” – 66%.

Na końcu hierarchii zasad życiowych „pionierów” znajdują się takie, które zorientowane są na spokojną, nie naznaczoną indywidualizmem codzienną

---

²¹ Ogółem zamieszkuje tam 16% Polaków.

egzystencję. „Pionierzy” statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków wyznają takie zasady życiowe, jak: „żyj tak jak inni” (7%), „nie podejmuj ryzyka – unikniesz problemów” (18%) oraz „pozostań w domu” (19%). Zgodnie z powszechnym poparciem „pionierów” dla pracy zawodowej kobiet na końcu ich hierarchii zasad znalazł się postulat, by „kobiety zostały w domu” (17%). Należy podkreślić, że mimo zorientowania indywidualistycznego „pionierów” cechuje ich pewnego rodzaju optymizm społeczny. Statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków „pionierzy” zgadzają się z opinią, że „w nic już nie można wierzyć: ideologie polityczne i religie okazały się nieskuteczne” (17%).

Cechą charakterystyczną dla „pionierskiego” stylu życia jest fakt, że reprezentują go w równym stopniu kobiety i mężczyźni. Na tle całej populacji „pionierzy” wyróżniają się młodszym wiekiem – 62% z nich ma 15-39 lat²². Wśród „pionierów” statystycznie istotnie częściej niż w całej populacji znajdują się osoby stanu wolnego – 38%²³ oraz dysponujące wykształceniem co najmniej średnim – 51%²⁴. Analizując strukturę statusu zawodowego „pionierów” na tle całej populacji, zauważa się podwyższony odsetek tzw. specjalistów i pracowników umysłowych – 21% (ogół populacji – 16%), wykwalifikowanych pracowników fizycznych – 26% (ogół populacji – 22%) oraz uczniów/studentów – 19% (ogół populacji – 13%). Wśród „pionierów” można również mówić o „nadreprezentatywności” osób pochodzących ze średniej wielkości gospodarstw domowych – 3-, 4-osobowych. Ogółem 54% „pionierów” pochodzi z takich gospodarstw domowych²⁵. Osoby praktykujące powyższy styl życia statystycznie istotnie częściej mieszkają w dużych miastach o liczbie mieszkańców powyżej 200 000 – 30%²⁶. Rozpatrując wyniki regionalnie, zauważa się podwyższony odsetek „pionierów” w centralnym regionie Polski – 17%²⁷, obejmującym województwo mazowieckie.

1/5 Polaków w wieku 15 lat i więcej reprezentuje styl życia charakteryzujący się w pewnym zakresie nieprzystosowaniem do rzeczywistości społecz-

---

²² Jest to wartość statystycznie istotnie wyższa od odsetka osób w wieku 15-39 w całej populacji (46%).

²³ W całej populacji takich osób jest 28%.

²⁴ W całej populacji takich osób jest 41%.

²⁵ Jest to wartość statystycznie istotnie wyższa od odsetka ogółu Polaków mieszkających w gospodarstwach domowych 3-, 4-osobowych (45%).

²⁶ W całej populacji takich osób jest 23%.

²⁷ W regionie tym zamieszkuje ogółem 13% Polaków.

nej. „Nieprzystosowani” wyraźnie starają się kierować takimi zasadami życiowymi, które im mogą zapewnić maksimum zabezpieczonego, spokojnego życia, dalekiego od otwartości na zmiany i indywidualistycznych akcentów. Wartości akceptacji i obowiązku stanowią przy tym szczególną bazę dla orientacji światopoglądowej „nieprzystosowanych”. Powyższe tezy potwierdza analiza zasad postępowania, które zdobywają ich najmniejsze poparcie. Statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków „nieprzystosowani” popierają zasady życiowe zalecające aktywne i indywidualistyczne podejście do codzienności takich, jak: „idź przez życie walcząc” – 9%, „chodź swoimi drogami” – 13%, „bądź oryginalny, podkreślaj swoją osobowość” – 25%, „walcz o sukces zawodowy” – 31% oraz „odkrywaj świat” – 38%. „Nieprzystosowani” wyraźnie obawiają się zmian w ich najbliższym otoczeniu. Świadczą o tym statystycznie istotnie rzadsze wskazania na takie zasady życiowe, jak: „różnice i sprzeczności przyśpieszają zmiany” 6%, „podejście ryzyka czyni życie znacznie ciekawszym” – 23%, „stworzymy nowe zasady moralne na miarę XXI wieku” – 24% oraz „szukaj zmiany” – 43%.

„Nieprzystosowanych” charakteryzuje pewnego rodzaju rezygnacja życiowa, rozczarowanie rzeczywistością społeczną. Statystycznie istotnie rzadziej grupa ta deklaruje zaufanie wobec osób reprezentujących zwykłych obywateli („trzeba zaufać tym, którzy nas reprezentują” – 14%) oraz uznanie ważności ogólnospołecznych potrzeb i ideałów („ideały zawsze będą potrzebne, bez względu na to, jakie są” – 44%, „nie da się żyć bez wielkiego ogólnospołecznego celu” – 52%). Warto podkreślić, że „nieprzystosowani” w swoich zasadach życiowych nie zwracają się do materializmu czy wartości narodowych. Tylko 1/5 z nich wyznaje zasadę, że „aby życie było łatwiejsze, trzeba więcej komfortu i dóbr materialnych” – 18% i „że tożsamość narodowa musi być chroniona nad wszystko” – 35%. „Nieprzystosowani” nie wierzą również w postęp nauki. Rzadziej niż tzw. statystyczny Polak deklarują uznanie konieczności postępu w nauce („najważniejszy jest postęp nauki” – 40%).

„Nieprzystosowani” statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków wyznają zasady pozwalające jednostce schronić się w „niszy” nikomu nie rzucającego się w oczy spokojnego życia. Świadczy o tym duże poparcie „nieprzystosowanych” dla takich zasad, jak: „żyj spokojnie” (91%), „przestrzegaj reguł” (86%), „nie podejmuj ryzyka – unikniesz problemów” (76%), „nie szokuj, bądź dyskretny” (75%), „znajdź spokojną pracę” (58%), „zachowaj umiar” (81%), „pozostań w domu” (61%) oraz „nie odstępуй od swoich przyzwyczajień” (55%). Charakterystyczne dla „nieprzystosowanych” jest pragnienie harmonii i porządku społecznego. Stąd stwierdza się statystycznie

istotnie częstsze poparcie „nieprzystosowanych” dla zasad życiowych zabezpieczających taki porządek: „szukaj porozumienia i zgody, unikaj problemów” (94%), „coraz bardziej będzie nam potrzebny rozsądek i zasady moralne” (79%), „powróćmy do odwiecznych i powszechnych reguł moralnych” (75%). „Nieprzystosowani” swoje pragnienie harmonii i spokojnego życia być może po części czerpią z rozczarowania panującym porządkiem społecznym. Ponad połowa z „nieprzystosowanych” zgadza się ze stwierdzeniem – „w nic już nie można wierzyć: ideologie polityczne i religie okazały się nieskuteczne” – 53%. Zapewne „nieprzystosowanych” nie można utożsamiać ze „zrezygnowanymi”. Wysokie znaczenie dla „nieprzystosowanych” ma wiara religijna, większość z nich zgadza się z zasadą „ufaj Bogu” (82%).

Podobnie jak w przypadku „pionierów” wśród „nieprzystosowanych” w równym stopniu znajdują się kobiety i mężczyźni. Struktura wiekowa osób reprezentujących ten styl życia nie różni się zasadniczo od struktury wiekowej wszystkich Polaków, z wyjątkiem przedziału wiekowego 20-29 lat, w którym „nieprzystosowani” znajdują się statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków (13% vs. 19%). „Nieprzystosowani” statystycznie istotnie częściej niż wszyscy Polacy są żonaci/zamężni – 68%²⁸, natomiast statystycznie istotnie rzadziej dysponują lepszym poziomem wykształcenia – 32% z nich ma wykształcenie co najmniej średnie, podczas gdy w całej populacji Polaków w wieku 15 lat i więcej odsetek ten kształtuje się na poziomie 41%. Pozostałe cechy socjo-demograficzne charakteryzują „nieprzystosowanych” w takim samym stopniu co ogół Polaków. Warto tylko podkreślić, że „nieprzystosowani” występują statystycznie istotnie rzadziej w regionie południowo-wschodnim Polski (12%)²⁹, obejmującym województwa świętokrzyskie, małopolskie i podkarpackie.

ZNACZENIE WIARY RELIGIJNEJ

W badaniu nad stylami życia Polaków przeprowadzonym przez Instytut Badania Opinii GfK Polonia została poruszona również problematyka znaczenia wiary religijnej. Zaproponowany przez badaczy GfK rodzaj pomiaru postaw Polaków wobec religii miał charakter pośredni. Respondenci nie byli

²⁸ W całej populacji takich osób jest 59%.

²⁹ W regionie południowo-wschodnim mieszka ogółem 17% ludności w wieku 15 lat i więcej.

pytani wprost o deklarację przynależności wyznaniowej, lecz zostali poproszeni o ocenę, z którym wyznaniem i w jakim stopniu czują się związani. Przy odpowiedzi respondenci posługiwali się skalą od 1 do 5, gdzie 1 = „nie czuję się w ogóle związany(a)”, a 5 = „czuję się bardzo związany(a)”. Tym respondentom, którzy zadeklarowali, że czują się związani z jakąś religią, postawiono pytanie zamknięte o to, czym jest dla nich wiara religijna.

Ogółem 2/3 Polaków w wieku 15 lat i więcej (66%) deklaruje, że czują się bardzo związani z wiarą katolicką (najwyższa ocena na 5-stopniowej skali), 1% Polaków wskazał na prawosławie, zaś 5% przyznało, że nie czuje się związane z żadną religią. Pozostałe 28% nie wskazało na żadną religię jako tę, z którą czuje się bardzo związanym (5. stopień skali). Należy zauważyć, że na „bardzo silne” związanie z wiarą katolicką statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków wskazują „tradycjoniści”. Ogółem 78% z nich zadeklarowało, że z katolicyzmem „czują się bardzo związani”. Odmienną postawę przyjmują natomiast „zdobywcy” i „elita”. Obie powyższe grupy statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków deklarują silne związanie z katolicyzmem („zdobywcy” – 53%, „elita” – 48%). Analiza cech socio-demograficznych pozwala wnioskować, że statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków silne związanie z katolicyzmem deklarują kobiety, osoby w wieku 60 lat i więcej, osoby żonate/zamężne, dysponujące wykształceniem podstawowym lub zawodowym, rolnicy, emeryci/renciści, mieszkańcy wsi i małych miasteczek z liczbą mieszkańców do 20 000.

Dla Polaków wiara religijna pełni trzy podstawowe funkcje: „jest źródłem sensu życia” (40% wskazań), „tradycją, powszechnie przyjętym zwyczajem” (38%) oraz „pocieszeniem w trudnych sytuacjach życiowych” (32%). Mniejszy odsetek Polaków w wieku 15 lat i więcej widzi w wierze religijnej „nadzieję na życie po śmierci” (20%) oraz „źródło reguł postępowania w życiu” (18%). Dla zdecydowanie mniejszego odsetka Polaków wiara religijna jest „jedynym oparciem w życiu codziennym” (10%), „spełnieniem oczekiwań najbliższej rodziny, otoczenia” – 6%, „spełnieniem wymagań Kościoła” – 4% czy też „przykrym obowiązkiem” – 2%.

Dla „zdobywców” – czyli 10% Polaków w wieku 15 lat i więcej – wiara religijna jest statystycznie istotnie częściej niż dla ogółu Polaków „tradycją, powszechnie przyjętym zwyczajem” – 49% oraz „spełnieniem oczekiwań najbliższej rodziny, otoczenia” – 15%, natomiast statystycznie istotnie rzadziej „jedynym oparciem w życiu codziennym” – 4%. „Pionierzy” (34% populacji) natomiast statystycznie istotnie częściej niż ogół Polaków wskazują na religię jako źródło reguł postępowania w życiu (21%), zaś statystycznie istotnie

rzadziej jako „pocieszenie w trudnych sytuacjach życiowych” (26%). Osoby reprezentujące „elitę” (6% populacji) statystycznie istotnie częściej upatrują w religii tylko „tradycji, powszechnie przyjętego zwyczaju” – 53%. Jednocześnie znacznie rzadziej niż ogół Polaków traktują religię jako „źródło sensu życia” (23%). Wręcz odwrotną korelację zauważa się w przypadku „tradycjonalistów”. Ta grupa Polaków (27%) statystycznie istotnie częściej widzi właśnie w religii „źródło sensu życia” (48% wskazań), „pocieszenie w trudnych sytuacjach życiowych” (38%), „nadzieję na życie po śmierci” (25%) oraz „jedyne oparcie w życiu codziennym” (15%). Statystycznie istotnie rzadziej niż ogół Polaków „tradycjoniści” traktują religię jako „tradycję, powszechnie przyjęty zwyczaj” – 23% oraz „spełnienie oczekiwań najbliższej rodziny, otoczenia” – 6%. „Nieprzystosowani” ze statystycznego punktu widzenia w ocenie znaczenia wiary religijnej nie odróżniają się niczym od „przeciętnego” Polaka.

UWAGI KOŃCOWE

Wszystkich Polaków w wieku 15 lat i więcej można podzielić na 5 podstawowych grup: „zdobywców” (11% populacji), „pionierów” (35%), „elitę” (7%), „tradycjonalistów” (27%) oraz „nieprzystosowanych” (20%). Indywidualizm, zorientowanie na wartości samorealizacyjne, otwartość na otaczającą rzeczywistość i umiejętność „radzenia” sobie cechuje przede wszystkim „zdobywców”. „Elita” oraz „pionierzy” wyraźnie starają się dokonać pewnego rodzaju syntezy pomiędzy tradycyjnymi zasadami życiowymi, wyrażanymi chociażby przez wartości akceptacji i obowiązku, a „nowymi”, indywidualistyczno-samorealizacyjnymi. Z kolei „tradycjoniści” zupełnie świadomie pozostają przy wartościach i zasadach życiowych tradycyjnych, sprawdzonych przez wcześniejsze pokolenia. Nie jest to jednak „ucieczkowy” styl życia, lecz świadome odrzucenie zasad życiowych opartych na indywidualizmie. Tym właśnie „tradycjoniści” różnią się od „nieprzystosowanych”, których „uwiązanie” do tradycji wynika przede wszystkim z obawy przed zindywidualizowanym społeczeństwem, a nie ze świadomego wyboru.

Warto zauważyć, że odsetki Polaków przynależących do powyższych grup reprezentujących poszczególne style życia nie uległy zasadniczym zmianom w latach 2000-2002. Badanie przeprowadzone przez GfK Polonia w lutym 2000 roku na 1000-osobowej próbie Polaków w wieku 15 lat i więcej po-

zwoliło na zaobserwowanie następujących odsetek grup Polaków: „zdobywcy” – 10%, „pionierzy” – 32%, „elita” – 9%, „tradycjoniści” – 27% oraz „nieprzystosowani” – 22%. Różnice pomiędzy 2000 a 2002 rokiem nie przekraczają wielkości błędu statystycznego. Na zakończenie należy podkreślić, że wyżej omawiane typy stylów życia różnicują się między sobą znacząco w obszarze postaw i zachowań konsumenckich. Ze względu jednak na obszerność tej problematyki nie mogła ona zostać omówiona w niniejszym artykule.

BIBLIOGRAFIA

- D r i e s e b e r g T. J.: *Lebensstil – Forschung. Theoretische Grundlagen und praktische Anwendungen*, Heidelberg 1995.
- D y c z e w s k i L.: *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin 1995.
- GfK Polonia: *Style życia Polaków*. [Materiały nieopublikowane], Warszawa 2002.
- K l a g e s H.: *Wertorientierungen im Wandel. Rückblick, Gegenwartsanalyse, Prognosen*, 2. Aufl., Frankfurt am Main–New York 1985.
- L a n g e E.: *Jugendkonsum im Wandel. Konsummuster, Freizeitverhalten, soziale Milieus und Kaufsucht 1990 und 1996*, Opladen 1997.
- M ü l l e r H. P.: *Lebensstile. Ein neues Paradigma der Differenzierungs- und Ungleichheitsforschung*, „Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie” 41(1989), Hf. 1, s. 53-71.
- S z t o m p k a P.: *Sociologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002.

POLES' LIFESTYLES. AN ATTEMPT AT A SOCIOLOGICAL TYPOLOGY

S u m m a r y

The issue of lifestyles in social sciences has an ample history. The beginning of the success won by the idea of a 'lifestyle' in sociology should be associated with Max Weber, Thorstein Veblen and Georg Simmel. In modern times, especially from the perspective of empirical sociology, it is accepted that 'lifestyle' is connected with more or less cohesive patterns of behavior and individual values. A review done by the Institute of Opinion Study GfK Polonia in July 2002 on a group of randomly chosen 1000 people aged 15 and more revealed five basic group of Poles practicing various lifestyles. Generally 11% of Poles may be called 'conquerors', 35% - 'pioneers', and 27% - 'traditionalists'. A further 7% is characterized by an 'elite' lifestyle, whereas 20% makes up a group of 'misfits'.

Individualism and being oriented towards values of self-realization, of being open to the surrounding reality and the ability to 'manage' is first of all characteristic of 'conquerors'. The 'elite' and 'pioneers' distinctly try to make a synthesis of traditional life principles, expressed e.g. by the values of acceptance and duty, and the 'new', individualist-self-realization ones. In turn, 'traditionalists' completely deliberately remain with traditional life values and principles that have been tested by the previous generations. However, this is not an 'escapist' lifestyle, but a conscious rejection of the life principles based on individualism. It is this attitude that makes 'traditionalists' different from 'misfits' whose 'clinging' to tradition first of all results from the fear of an individualized society, and not from a conscious choice.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: styl życia, badania stylu życia, wartości, wzory zachowań, religia.

Key words: lifestyle, study of lifestyle, values, behavior patterns, religion.